

PRIJEDLOG ZA CARLA MARATTIJA U DUBROVNIKU

KRUNO PRIJATELJ
Split

UDK: 75(497.5 Dubrovnik)
Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 15. III. 1994.

U crkvi Male braće u Dubrovniku nalazi se kvalitetna oltarna pala s prikazom Bogorodice bezgrešno začete koja stoji nad bijelim polumjesecom dok je Bog Otac blagosliva. Oba su lika okružena anđelima. Nad Marijom - okrunjenom zvijezdama, pravilnih crta lica prikazanog u profilu, duge smeđe kose, sklopljenih ruku, u haljini boje crvenkaste opeke s plavim bogato nabranim plaštem i golih nogu - lebde tri anđeoske glavice kovrčastih kosa s malim bijelim krilima. Skupina nagih krilatih anđela okružuje i lik Boga Oca bujne brade, ljubičastog plašta i duge modre odjeće. Bljeskovi svjetla stvaraju tipične barokne kontraste svjetla i sjene koji potenciraju barokni duh čitave kompozicije kojom dominira dijagonalna impostacija Boga Oca i Djevice. U donjem dijelu cjeline naziru se elementi detalja slikovitog krajolika koji logično zaokružuje dinamičnu kompozicionu shemu pale.

Toj zanimljivoj i dosad neobjelodanjennoj pali posvećujem ovaj kratki prilog s atributivnim prijedlogom da se po svoj prilici radi o djelu velikog slikara iz Maraka, koji je uglavnom djelovao u Rimu, Carla Marattija (1625.-1713.), a do kojega sam došao promatrajući u prvom redu njegova djela sakralne tematike reproducirana u četvrtom svesku monumentalne knjige Pietra Zampettija o slikarstvu u Markama, nalazeći kasnije drugi komparativni materijal i u drugim nekim slikama ovog istaknutog predstavnika baroknog slikarstva srednje Italije.¹

Bazirajući se na novijoj literaturi o Marattiju, a osobito na recentnijim studijama A. Mezzeti i S. Rudolph, želio bih u najkraćim crtama evocirati njegov lik počevši od za nas posebno zanimljivog teksta njegova biografa i

1 Zahvaljujem prof. S. Rudolph koja mi je - na moju obavijest da namjeravam iznijeti ovaj atributivni prijedlog dubrovačke pale C. Marattiju - ljubezno odgovorila pismom od 6. lipnja 1992., da je sama u povodu posjete Dubrovniku 1987. godine bila napisala u svojoj bilježnici »Maratti? ali možda s nekim oslonom u Veneciji tipa Langettija«.

suvremenika Pietra Bellorija (1613.-1695.) u djelu »Vite de' pittori scultori e architetti moderni«. Na početku svoje biografije Marattija Bellori piše da su se »u vrijeme kad je turski sultan Sulejman bio osvojio ilirske krajeve zvane 'Schiavonia' mnoge kršćanske obitelji izložene Jadranskom moru našle zaklon u Anconi, gradu vrlo povoljnom za plovidbu. Među ovim posljednjim obiteljima bila je i ona Mateja Marattija sa dva mlada sina, od kojih se Tommaso vjenčao u drugom braku u mjestu Camerano nedaleko Ancone.« Ovaj Bellorijev podatak svjedoči da je slikar Carlo, koji se rodio 1625. baš u Cameranu kao Tommasov sin, bio vjerojatno iz obitelji podrijetlom iz Dalmacije, te da bi se donekle mogao u širem smislu ubrojiti u »Schiavone«. Moja nastojanja da bih u nekom gradu naše jadranske obale našao prezime Maratti nisu urodila nekim rezultatom.

Carlo Maratti (kadkad nazivan i Maratta) prešao je već kao mlad slikar iz Maraka u Rim, gdje je postao učenik poznatog slikara Andree Sacchija (1599.-1661.) uglednog predstavnika baroknih tendencija s odjecima bolonjskog i mletačkog slikarstva, koji je bio izuzetno cijenjen u slikarskim krugovima rimskog Seicenta. Smatran od nekih čak i najistaknutijom pojavom slikarstva u Rimu u drugoj polovici 17. i prvih godina 18. stoljeća, i Maratti je slijedio jednostavniju i klasičniju baroknu viziju u odnosu na razigrani izraz jednog Berninija ili Pietra da Cortone. U njegovu se stilu mogu uočiti odjeci umjetnosti Rafaela, Correggia i Tiziana (koga je mogao upoznati naročito za vrijeme boravka u Anconi između 1647. i 1649.), diskretne reminiscencije na slikarstvo Caraccijevih, elementi izraza njegova učitelja Sacchija i uplivi Renija, Domenichina, Albanija i Lanfranca. Svi su ovi faktori ostvarili kod Marattija »akrobatsku i tešku ravnotežu između starijeg i novijeg, između klasičnog i modernog, između klasicizma i baroka« (P. Zampetti).

U slikarskom razvoju Marattija mogu se naslutiti i crte koje najavljuju neoklasiku Pompea Battonija i Rafaela Mengsa. Uza sve ove utjecajne komponente Maratti je uvijek znao pokazati osobne i originalne crte s neospornim slikarskim kvalitetama, s igrama chiaroscuro, sa specifičnom kolorističkom ljestvicom i s karakterističnim dinamizmom kompozicionih zahvata. To su bili potvrdili i njegovi suvremenici, koji su ga bili izabrali »knezom« (»principo«) rimske Akademije sv. Luke i »čuvarom slika« (»custode delle pitture«) Apostolske palače.²

2 O Marattiju vidi naročito sljedeće studije: A. MEZZETTI, Contributi a Carlo Maratti, *Rivista dell'Istituto nazionale di Archeologia e Storia dell'Arte*, N. S. IV, Roma 1955., str. 253-354; *IDEM*,

Narudžba opisane pale u crkvi dubrovačke Male braće može se uklopiti u baroknu obnovu toga svetišta nakon potresa 1667., a nalazi se na jednom od oltara istaknutog mletačkog arhitekta i kipara Giuseppea Sardija koji se može na osnovu arhivskih izvora s najvećom vjerojatnosti datirati prije 1685.³

Od Marattijevih pala iznio bih kao komparacije one »Bogorodica i sveta Franciska Rimska« u crkvi S. Angelo Magno u Ascoli Piceno (1654.), »Bogorodica u slavi sa svecima« u Pinacoteca civica u Anconi (1672.) i »Sv. Karlo Boromejski u slavi« u crkvi s. Carlo al Corso u Rimu. Uprkos vremenskoj razlici među njima, na svim ovim trima slikama mogu se uočiti analogije u tipologiji Bogorodice, u crtama njenog lica, u pravilnoj modelaciji njenog profila, u načinu češljanja njenih smeđih kosa i u produhovljenosti Marijinog ekstatičnog izraza. Druge se srodnosti mogu zapaziti i u kolorističkoj gami, u tipologiji anđela, u sklonosti za impostaciju likova protagonista u dominantnoj dijagonalnoj liniji, u načinu nabiranja tkanina i u igrama svjetla i sjene, a uz pretpostavku da bi naša slika bila nastala nakon spomenutih platna. Ta bi činjenica bila u skladu i sa spomenutom datacijom oltara.⁴

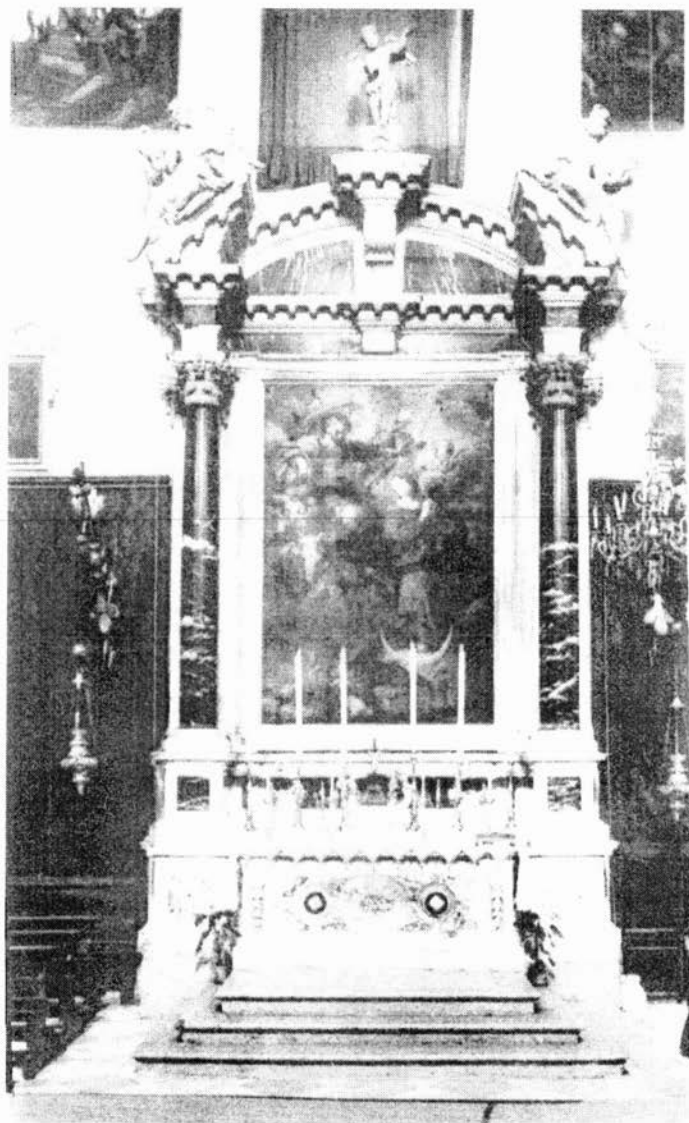
Prepuštajući boljim poznavateljima djela velikog slikara iz Maraka, koji imaju na raspoloženju i veći broj recentnijih studija o ovom umjetniku, da dadu konačni sud o dubrovačkoj pali, mišljenja sam da je ipak korisno s njom upoznati znanstvenu javnost uz iznošenje ovog atributivnog prijedloga.⁵

L'evoluzione artistica di Carlo Maratti, *Rivista di Ancona*, 3, Ancona 1959., str. 10-15; IDEM, Carlo Maratti: *Altri contributi*, Arte antica e moderna, IV, Bologna 1961., str. 377-387; S. RUDOLPH, La prima opera pubblica del Maratti, *Paragone*, 379, Firenze 1967., str. 46-58; IDEM, La decorazione del Casino del Maratti a Genzano, *Studi romani*, XXV, Roma 1977., 3, str. 344-352; IDEM, Carlo Maratti figurista per pittori di nature morti, *Antichità viva*, 2, 1979., str. 24-33; IDEM, Il progetto di Carlo Maratti per la galleria Falconieri e altri quesiti per le decorazioni private, *Labyrinthos*, V, 3, 1986., str. 112-137; E. WATERHOUSE, *Roman Baroque Painting*, London 1976.; L'opera incisa di Carlo Maratti, *catalogo*, Pavia 1977.

3 O Sardijevim oltarima u crkvi Male braće u Dubrovniku v. K. PRIJATELJ, Neki problemi o slikama i oltarima u samostanu Male braće u Dubrovniku, *Samostan Male braće u Dubrovniku*, Zagreb-Dubrovnik 1985., str. 505.

4 P. ZAMPETTI, *La pittura delle Marche*, IV, Firenze 1991., table na str. 48 (3), 60 (15), 66 (23).

5 Nešto izmijenjena talijanska verzija ovog članka bez bilježaka izišla je u knjizi *Studi per gli 80 anni di Pietro ZAMPETTI*, 1993., str. 453-454, sl. 253. U toj je publikaciji reproduciran samo detalj slike. Ovdje se tekst donosi u malo izmijenjenom obliku i s bilješkama prvi put na hrvatskom jeziku i uz reprodukciju totala slike. Za fotografije zahvaljujem Zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirode u Dubrovniku i fotografu istoga g. Miljenku Mojašu.

Sl. 1. Oltar Giuseppe Sardija s palom Bezgrješnog začeća Carla Marattija (?)
u crkvi Male braće u Dubrovniku

Sl. 2. Carlo Maratti (?), Pala Bezgrješnog začeća u crkvi Male braće u Dubrovniku

Sl. 3. Carlo Maratti (?), Pala Bezgrješnog začeća
u crkvi Male braće u Dubrovniku, detalj

Sl. 4. Carlo Maratti (?), Pala Bezgrješnog začeca u crkvi Male braće u Dubrovniku, detalj

Sl. 5. Carlo Maratti (?), Pala Bezgrješnog začeca
u crkvi Male braće u Dubrovniku, detalj

Kruno Prijatelj: PROPOSTA PER CARLO MARATTI A DUBROVNIK
(RAGUSA)

Riassunto

In questo studio viene pubblicata una pala d'altare rappresentante la Vergine Immacolata benedetta da Dio Padre nella chiesa dei frati minori di Dubrovnik (Ragusa), che si trova su un'altare del noto scultore e architetto veneziano Giuseppe Sardi databile prima del 1685. Basandosi su una serie di analogie con altre opere del pittore marchigiano operante in gran parte a Roma Carlo Maratti (1625-1713), l'autore propone di attribuirlo ipoteticamente a questo noto rappresentante della pittura barocca a Roma. In special modo viene sottolineata la probabile origine dalmata della famiglia dell'artista trasferitasi dalle coste orientali dell'Adriatico nelle Marche per ricoverarsi davanti il pericolo ottomano.

Kruno Prijatelj: PROPOSAL FOR CARLO MARATTI IN DUBROVNIK

Summary

In the church of Little Brothers in Dubrovnik there is a quality altar pala (altarpiece) with presentation of immaculate conception of Mother of Jesus, standing on a pale half-moon, while Father God is blessing her. Both figures are surrounded by angels. Above Mary's regular features profile, crowned by stars, with long brown hair, folded hands, bare footed, in brick-like reddish gown with blue, fully pleated cloak - three little curly hair angels' heads float arround on little white wings. A cluster of nude winged angels surround the figure of God himself, with heavy beard, violet cloak and long dark blue clothes. Flashes of light evoke typical baroque contrasts of light and shade which emphasize baroque spirit where the position of Father God and Virgin diagonally dominate the whole composition. The elements of picturesque landscape can be seen in the lower part, encircling logically the Altar pala scheme in a dinamic composition.

